

KO`RISHIDA NUQSONI BO`LGAN SHAXSLARGA TAVSIYA ETILADIGAN KASB-HUNARLAR

Xusnuddinova Zulayho

CHDPU Pedagogika fakulteti Maxsus pedagogika kafedrası o`qituvchisi

To`rayeva Jasmina

CHDPU Pedagogika fakulteti

Maxsus pedagogika: tiflopedagogika 2-bosqich talabasi

Raximova Durdona

CHDPU Pedagogika fakulteti

Maxsus pedagogika: tiflopedagogika 2-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10573377>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ko`zi ojiz shaxslarning imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda egallashi mumkin bo`lgan kasblar hamda ularning afzalliklari to`g`risida so`z yuritilgan.

Bundan tashqari, ko`zi ojiz o`spirin yoshlarning kasb tanlashda nimalarga ahamiyat berishi lozimligi bayon etilgan.

Kalit so`zlar: ko`rishida nuqsoni bor shaxslar, kasbiy imkoniyat, massaj terapevti, qo`l barmoq uchi sezgisi, dasturchi, musiqachi, tiflopedagog.

PROFESSIONS RECOMMENDED FOR PERSONS WITH VISUAL IMPAIRMENT

Abstract. This article discusses the professions that blind individuals can acquire based on their capabilities, as well as their benefits. In addition, it is described what a blind teenager should pay attention to when choosing a profession.

Keywords: persons with visual impairment, professional opportunity, massage therapist, hand fingertip sensation, programmer, musician, tiflopedagog.

ПРОФЕССИИ, РЕКОМЕНДУЕМЫЕ ЛЮДЯМ С НАРУШЕНИЯМИ ЗРЕНИЯ

Аннотация. В этой статье рассматриваются профессии, которыми могут заниматься слепые люди, исходя из их возможностей, а также их предпочтений. Кроме того, в нем объясняется, на что следует обращать внимание слепым подросткам при выборе карьеры.

Качество слова: лица с нарушениями зрения, профессиональные возможности, массажист, ощущение кончика пальца руки, программист, музыкант, тифлопедагог.

Ko'zi ojiz odamlar jismoniy jihatdan nuqsoni borligi tufayli kasb-hunar tanlashda cheklangan. Shunga qaramay, ko'zi ojiz odam o'zini rivojlantirishi va o'z qobiliyatlarini yuzaga chiqarishi uchun yetarli kasblar mavjud. Aslida, ko'zi ojiz odam deyarli har qanday gumanitar kasbni egallashi, matematik, iqtisodchi, moliyachi bo'lishi mumkin. Faqat ish bilan ta'minlash masalasi og'riqli tomonlardan biridir...

Ko'zi ojizlarning kasbiy imkoniyatlari nafaqat ularning jismoniy va aqliy salohiyatlariga, balki ta'limga ham bog'liq. Agar ko'zi ojiz kishi universitetni yuridik, pedagogik mutaxassislik bo'yicha tugatgan bo'lsa, u tegishli sohada ishlashi mumkin.

Ko'zi ojiz odam muvaffaqiyatli shug'ullanishi mumkin bo'lgan kasbiy faoliyat turlari, agar tegishli istak bo'lsa, o'zini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun yetarli. Ular eshitish, vosita va

taktik analizatorlarning maksimal ishtiroki bilan bog'liq bo'lgan kasblarni o'z ichiga oladi. Bular, birinchi navbatda, *massaj terapevti, musiqachi, tiflo-nashriyot majmuasi xodimi, qadoqlovchi, tiflopedagog* va boshqalar. Shubhasiz, yuqoridagi kasblarni o'zlashtirish uchun qo'shimcha kasb-hunar ta'limi olish yoki hech bo'lmaganda maxsus kurslarni o'tash kerak. Biroq, bu yerda ham uydan tashqarida mustaqil harakatlanish va zamonaviy texnik vositalardan erkin foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lish juda muhimdir. Albatta, ko'zi ojiz odamlar uchun mavjud bo'lgan faoliyat yo'nalishlari ro'yxati yuqorida ko'rsatilgan kasblar bilan cheklanmaydi.

Amalda ko'rish qobiliyati cheklangan ko'plab nogironlar, mavjud cheklovlarga qaramay, maktablar, universitet va kollej o'qituvchilari, turli ommaviy axborot vositalari jurnalistlari va muharrirlari, tarjimonlar, yuristlar, menejerlar va hatto dasturchilar sifatida ishlashga qodir ekanliklarini isbotlaganlar. Ko'pgina mutaxassislarining fikriga ko'ra, so'nggi pozitsiyaning orqasida, umuman olganda, porloq kelajak bor, chunki IT sohasi endi tobora kuchayib bormoqda. Moliya sektoridagi ba'zi muassasalar o'zlarining barcha mahsulotlarini maxsus foydalanuvchilar uchun iloji boricha qulayroq qilishga intilib, bugungi kunda ko'zi ojiz sinovchilarni ish bilan ta'minlamoqda. Albatta, bu holda ko'p narsa dasturlar tomonidan yaratilgan ma'lumotlar bazalari va boshqalar bilan o'zaro ta'sir qilish jarayonining moslashuv darajasiga bog'liq.

Darhaqiqat, ko'rish qobiliyati cheklangan odamlar juda ko'p turli sohalarda ishlashadi, hozirda ko'zi ojizlar uchun ixtisoslashgan ro'yxat yoki kasblar tanlovi mavjud emas. Ko'zi ojizlar uchun aniq kasblar mavjud bo'lmasa-da, ko'rish qobiliyati past bo'lganlar uchun boshqalarga qaraganda tez-tez mos keladigan ba'zi sohalar mavjud.

Massajchi. Ko'zi ojiz odamlar eng yaxshi massaj terapevtlari bo'lishi mumkin. Ularning ko'rish qobiliyati yo'qligi yoki zaiflashganligi sababli, bunday odamlarda qo'l barmoq uchi sezgilari kuchayadi. Ular tanadagi eng kichik bukchayishni, kuchlanishni qo'llari bilan sezadilar va massaj yordamida davolashadi. Ko'zi ojiz massaj terapevti klinikada ishlashi yoki xususiy amaliyot bilan shug'ullanishi mumkin.

Ko'zi ojiz massaj terapevtlari dunyoning ko'plab mamlakatlarida mashhur. Yaponiya va Xitoyda bu nafaqat eng mashhur, balki ko'rish qobiliyati buzilgan odamlar qila oladigan yagona faoliyatdir.

Ushbu kasbning muhim afzalligi shundaki, uni balog'at yoshida ko'rish qobiliyatini yo'qotgan odam, shuningdek, maktabda mukammal o'qish bilan maqtana olmaydigan va oliy ma'lumot olishni istamaydigan ko'zi ojiz shaxslar egallashi mumkin.

Lekin ko'zi ojiz shaxs uchun massaj terapevtining mutaxassisligini o'zlashtirish oson emas, chunki u anatomiya, farmakologiya va massajning har xil turlarini o'rganishi kerak bo'ladi. Bu juda oddiy bo'lib tuyulsa-da, lekin juda murakkab. Afsuski, ko'zi ojiz odamlar tibbiy muassasalarda ishlashga tayyor emaslar. Ko'zi ojiz xodimlarni ish bilan ta'minlash boshqa bir jismoniy jihatdan sog'lom xodimning zimmasiga yangi vazifalar yuklanishiga olib keladi. Chunki ko'zi ojiz xodim hujjatlarni to'ldirolmaydi, bemorlarning tibbiy kartalari bilan tanisha olmaydi. Bu ishlarni amalga oshirishda unga yordamchi zarur.

Ha, biz kompyuter asriga kirdik, lekin aksariyat muassasalarda hujjatlar hali ham qog'oz, bundan tashqari, bosma emas, balki qo'lda yozilgan.

Shuning uchun, kimdir ko'zi ojiz mutaxassisga qog'ozdagi ma'lumotni o'qishi, jurnallarni to'ldirishda yordam berishi kerak.

Musiqachi. San'at sohasida ishlash - bu ko'plab yo'llarni o'z ichiga olgan ijodiy martaba, ularning aksariyati ko'rishni talab qilmaydi yoki mos uskunalar bilan osongina moslashtirilishi mumkin. Masalan, qo'shiqchi yoki asbob chalayotgan kishi kabi musiqachi bo'lish uchun umuman ko'rish kerak bo'lmasligi mumkin. Ushbu sohada ko'zi ojiz odam asbobni chalishda teginish tuyg'usiga tayanadi hamda tovushlar, ohanglar va balandliklar uchun o'tkir eshitish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

Ma'lumki, ko'rishning yetishmasligi nafaqat qo'l barmoq sezgisini, balki eshitish qobiliyatini ham kuchaytiradi. Shuning uchun ko'zi ojiz odamlar orasida ko'plab iste'dodli musiqachilar bor. Ulardan ba'zilari butun dunyoga mashhur. Masalan, Stivi Uonder, Rey Charlz.

Eshitish qobiliyati va ovozi yaxshi, musiqiy ma'lumotga ega bo'lgan ko'zi ojiz odam qo'shiqchi, bastakor, ijrochi yoki musiqa o'qituvchisi sifatida o'z kasbini topishi mumkin.

Dasturchi. Texnologiyaning barcha yutuqlari tufayli ko'rish qobiliyati zaif odamlar endi texnologiya sohasiga kirishni ancha osonlashtirmoqda. Bunga kodlash, muhandislik yoki dasturiy ta'minotni ishlab chiqish kabi sohalarda ishlash kiradi.

Bugungi kunda axborot texnologiyalari sohasi yaxshi rivojlanmoqda. Ko'zi ojizlar uchun esa kompyuterni ko'rish qobiliyatiga ega odamlar bilan teng ravishda ishlatishga imkon beradigan juda ko'p sonli qurilmalar mavjud. Bu ko'zi ojiz odam dasturchi, sinovchi, tizim ma'muri va IT sohasidagi boshqa mutaxassisga aylanishi mumkinligini anglatadi. Bunday mutaxassisliklarning katta afzalligi shundaki, bu sohada uyda masofadan turib ishlash mumkin. Bu ko'rishida nuqsoni bo'lgan odamning hayotini osonlashtiradi va boshqa shaharda, hatto mamlakatda ish topish imkoniyatini oshiradi.

O'qituvchi. Ko'pincha, ko'zi ojiz bolalar uchun maxsus maktablarda shunga o'xshash muammolarga duch kelgan o'qituvchilar ishlaydi. Ular ko'rish qobiliyatiga ega o'qituvchilardan ko'ra o'z o'quvchilarining muammolarini yaxshiroq tushunishadi, maxsus bolalar uchun qaysi o'qitish usullari eng samarali bo'lishini o'z tajribalaridan bilishadi. Biroq, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 18.04.2022 yildagi PQ-209-son qaroriga muvofiq boshlang'ich sinflarga ko'zi ojiz o'qituvchi dars berolmaydi.

Yuqori texnologiyalarning rivojlanishi bilan, bir necha o'n yillar oldin o'ylash mumkin bo'lmagan kasblar ko'zi ojiz odamlarga taqdim etildi. Ba'zilar uchun ko'zi ojizlar hatto oliy ma'lumot olishi shart emas, faqat kurslarni o'tashi yoki hatto mustaqil ravishda ko'nikmalarni o'rganishi kerak. Masalan, *dasturchi, kopirayter, dekoder, SMM mutaxassisi, sayt ma'muri* yoki *ijtimoiy tarmoqlardagi jamoalar, qo'ng'iroq markazi operatori*.

Ko'zi ojiz odam uchun mavjud bo'lgan kasblarni tanlash cheksiz emas. Ko'rishida nuqsoni borlar hali ham jarroh, yuk mashinalari haydovchisi, veterinariya shifokori bo'la olmaydi va qila olmaydi.

Ko'zi ojiz odam o'ziga yoqmaydigan mutaxassislikni olgan bo'lsa ham, umidsizlikka tushmasligi kerak.

Ko'zi ojiz o'spirin uchun kelajakdagi kasbni tanlashda asosiy narsa uning o'z xohishi va u bilan bog'liq barcha masalalarni qanday hal qilishi haqidagi g'oyasi: o'quv materialini o'zlashtirishdan tortib, o'quv jarayonida o'z - o'ziga xizmat ko'rsatishgacha. Shuni esda tutingki, agar ko'zi ojiz talaba sizga ma'lum bo'lgan ko'rish qobiliyatiga ega bo'lmagan mutaxassislikni tugatishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ysa va u qanday qiyinchiliklarga duch kelishini va ularni

qanday yengish mumkinligini aniq tushunsa, unga haddan tashqari shaxsiy bosim o'tkazmaslik kerak: har bir yo'l o'z kashshoflarini biladi va hamma xato qilish huquqiga ega. Ko'zi ojiz o'quvchi o'z ustozlari va qarindoshlarining ishonchli qo'llab-quvvatlashini his qilib, qiyinchiliklarni yengib o'tish imkoniyatiga shubha qilmasdan, biron bir kasbga ega bo'lish va keyingi ishga joylashish zarurligini anglashi muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim va ish bilan ta'minlash nafaqat ko'zi ojiz shaxsning shakllanishiga yordam beradi, balki kelajakdagi moliyaviy farovonlik va mustaqilligining asosiy kaliti bo'ladi. Ularsiz kelajakka bo'lgan maksimal mustaqillik va ishonchni topish mumkin bo'lmaydi. Demak, yuqorida ko'rib chiqilgan kasblarning ijobiy va salbiy tomonlarini diqqat bilan ko'rib chiqib, ko'zi ojiz shaxs o'z yo'lini topishi kerak. Unutmang, jasorat bilan oldinga siljigan kishi albatta o'zlashtiradi.

REFERENCES

1. F.U.Qodirova, Z.X.Xusnuddinova. Tiflopedagogika. Chirchiq. 2023.
2. F.U.Qodirova, Z.X.Xusnuddinova, B.M.Abdullayev, B.Z.Fozilov, Sh.T.Shermuxamedova, Sh.Z.Matupayeva. Maxsus pedagogika asoslari o'quv qo'llanma. Chirchiq. 2022.
3. F.U.Qodirova, Z.X.Xusnuddinova. Tiflopsixologiya.
4. S.M.Dangalov . Tiflopedagogika tarixi va uning ahamiyati. Tavsianoma. Toshkent.2010